

CZU 349.6

**PERSPECTIVA CONSACRĂRII CARACTERULUI OBIECTIV PENTRU
RĂSPUNDEREA CONTRAVENȚIONALĂ ȘI PENALĂ PENTRU DAUNELE
CAUZATE REGNULUI ANIMAL**

Evghenia GUGULAN,

doctorandă,

asistent universitar, Catedra „Drept privat”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

ORCID: 0000-0002-5960-1164

REZUMAT

Încălcarea legislației de mediu devine o problemă tot mai actuală în practica mondială. Inerent, a apărut o necesitate stringentă de a aborda unele adevăruri indubitabile privind consacrarea răspunderii obiective contravenționale și penale pentru daunele cauzate regnului animal.

În acest studiu autorul vine să realizeze o cercetare atât teoretică, cât și aplicativă privind reglementările aplicabile instituției de răspundere juridică la general, și răspundere obiectivă în particular.

Prezenta lucrare vine să delimiteze tipurile răspunderii juridice pentru daunele cauzate mediului, particularitățile acestora, este accentuată problematica „dreptului la existență” a răspunderii obiective contravenționale și penale pentru faptele ilicite cauzate mediului.

Cuvinte-cheie: regn animal, daună de mediu, răspundere obiectivă, contravențional, prejudiciu ecologic.

SUMMARY

Violation of environmental legislation is becoming an increasingly topical issue in global practice. Inherently, a pressing need has arisen to address some hard truths about the enshrinement of strict criminal and contravention liability for damage to the animal kingdom.

In this study the author comes to carry out both theoretical and applied research on the regulations applicable to the institution of legal liability in general, and strict liability in particular.

The present work aims to define the types of legal liability for environmental damage, its specific features, and to highlight the issue of the „right to exist” of strict liability for environmental offences.

Keywords: animal kingdom, environmental damage, objective liability, contravention, environmental damage.

Prin asumarea și implementarea angajamentelor sale supra-naționale, dar și prin stabilirea cadrului normativ propriu – Republica Moldova dispune în materie de protecție a mediului de un instrumentar de reguli și proce-

de vizând repararea ori indemnizarea prejudiciului ecologic.

Constituționalizarea [1, art.37] dreptului la un mediu înconjurător neprimejdios din punct de vedere ecologic pentru viață și sănătate, este conciliat cu prioritate cu un ansamblu de principii specifice: principiul poluatorul plătește și semnificațiile sale constituie elementul central al aplicării regimului de răspundere de mediu, precum și recunoașterea principiului precauției în luarea deciziilor permite schițarea, cu multe dificultăți, a unor soluții juridice pentru două aspecte definitorii, cum ar fi incertitudinea științifică și riscul de pagube grave și ireversibile, deopotrivă în spațiu și timp, ținând seama de consecințele pe termen scurt și mai mult sau mai puțin pe termen lung [3, p.510-511].

În domeniul protecției mediului, pentru atingerile aduse acestuia prin săvârșirea de fapte ilegale, dar și pentru daunele de mediu produse, s-a impus necesitatea stabilirii răspunderii juridice.

Instituția răspunderii juridice constituie un instrument veridic și eficient în vederea reparării prejudiciilor cauzate. Este unanim recunoscut faptul, că de fiecare dată este mai ușor de prevenit sau anticipat cauzarea de daune, decât de înlăturat pagubele produse, care uneori capătă și un caracter ireversibil și imposibil de restabilit.

Raportul juridic de constrângere, indiferent că este vorba de răspundere sau de indemnizare [6, p.219-227], care are în conținutul său o pluralitate de drepturi și obligații de drept material și de drept procesual, apare ca consecință al săvârșirii unor fapte ilicite ori săvârșite fără culpă, dar totdeauna duce la aplicarea sancțiunii juridice și repararea daunei cauzate astfel.

Răspunderea juridică reprezintă una din căile importante și eficiente de realizare a interesării în domeniul protecției și dezvoltării mediului. Comportamentul oamenilor poate fi dirijat în direcția respectării regulilor de conduită impuse de dreptul mediului, prin instituirea unor forme de răspundere juridică severă. În scopul intensificării măsurilor de reprimare a faptelor de poluare a mediului, legiuitorul oferă posibilitatea aplicării mai multor forme ale răspunderii juridice pentru faptele încadrate.

Faptele concrete în care se aplică dispozițiile referitoare la răspundere penală, civilă, contravențională sunt pe larg reglementate de legislație, însă cu referire mai vagă la aspectul răspunderii subiective și obiective.

Caracterul obiectiv al răspunderii juridice pentru cauzarea prejudiciilor de mediu reprezintă următoarele caracteristici:

- poluatorul, parte a raportului juridic de răspundere, este responsabil indiferent dacă este sau nu vinovat;
- poluatorul este ținut responsabil în anumite condiții chiar și pentru cazul de forță majoră;
- poluatorul este exonerat de răspundere juridică în cazul unui cata-

clism natural și în cazul în care prejudiciul ecologic a fost cauzat prin fapta victimei;

- victima prejudiciului ecologic, parte și ea în raportul juridic de răspundere, are dreptul să pretindă repararea prejudiciului suferit prin dovada pagubei cauzate;

- indiferent de atitudinea subiectivă a poluatorului, victima prejudiciului ecologic are dreptul la despăgubire;

- culpa autorului nu trebuie dovedită, ea este prezumată, singurul raport causal dintre fapta ilicită și rezultatul ei dăunător asupra mediului fiind un temei suficient pentru antrenarea răspunderii reparatorii, eliminându-se astfel obstacolul probei culpei, fapt foarte dificil în materie ecologică;

- este, cu prioritate, o răspundere obiectivă, independent de culpă [7, p.563].

În domeniul protecției mediului, caracterul răspunderii subiective este aplicat pe larg, fiind foarte limpede, în sensul că sunt aplicate în cazul în care, faptele unor persoane sunt încadrate juridic și conțin cumulativ semnele componenței unei fapte ilicite, fiind tras la răspundere subiectul ce a comis o faptă contra mediului.

În procesul evoluției societății, faptele ilicite de natură să prejudicieze mediul capătă o formă mult mai complexă, de natură să pună la îndoială cadrul juridic existent. În condiția în care mediul este poluat continuu, sursă constituind mijloacele utilizate în procesul avansării economice fără de care existența omului ar fi precară, atunci când toți indivizii utilizează tehnici admise de legislație, dar care constituie sursă de poluare, formele răspunderii aplicate în prezent sunt insuficiente.

Făcând o retrospectivă a principiilor *răspunderii contravenționale*, determinăm că codul contravențional stabilește regulă general aplicabilă: persoana este supusă răspunderii numai pentru fapte săvârșite. Drept consecință, este supusă răspunderii contravenționale numai persoana care a săvârșit cu intenție sau din imprudență o faptă prevăzută de legea contravențională. Potrivit opiniilor doctrinare, acest principiu enunță o regulă de „aur” a răspunderii contravenționale, și anume că este o răspundere subiectivă – bazată pe vinovăție [12, p.39].

Luând în considerare fenomenul poluării colective, legislația în vigoare întâmpină dificultăți serioase la capitolul aplicării răspunderii de mediu.

În acest context vom încerca să analizăm acest aspect ținând cont de problema individualizării subiectului responsabil de cauzarea daunelor de mediu, în particular - regnului animal, având ca reper scopul și caracterul răspunderii obiective.

Tradițional, după cum susține și doctrina, contravenția în domeniul dreptului mediului poate fi realizată în două forme clasice: cu manifestarea

intenției sau din imprudență (culpă). Unii autori menționează și o a treia formă – fără culpă, fapta fiind rezultatul riscului pe care și l-a asumat persoana în cadrul activității economico-sociale [8, p.399].

De regulă, legea contravențională are menirea de a sancționa pentru fapte penale neînsemnate. În acest context, sub aspect procedural este discutată problema ce vizează necesitatea demonstrării prezenței sau lipsei vinovăției făptuitorului, care se încadrează în sarcinile autorităților abilitate în acest sens [2, p.52].

În literatură de specialitate, sunt conturate opinii controversate privind „dreptul la existență” a răspunderii obiective contravenționale și penale pentru daunele aduse mediului. Drept continuitate, susținem opiniile doctrinarilor de prestigiu *Igor Trofimov* și *Andrian Crețu*, care în lucrările sale au promovat necesitatea aplicării principiului prezumției vinovăției în dreptul contravențional în raport cu cel al nevinovăției. Mai mult decât atât, la mijlocul anilor șaptezeci ai secolului trecut, unii autori chiar puneau la îndoială importanța principiului prezumției nevinovăției în procesul penal [9, 13, p.70-85], fapt care încă o dată denotă necesitatea reaprecierii ponderii și eficienței aplicării acestor principii procedurale.

Potrivit, altor viziuni doctrinare [10, p.89], *răspunderea penală obiectivă* a fost calificată ca fiind o „utilizare eronată a normei penale”, o instituție care, datorită implicațiilor sale grave pentru viața celor condamnați, ar trebui să fie aplicată doar în cazul producerii unor rezultate dăunătoare serioase de către persoane care acționează culpabil. Cu toate acestea, s-a susținut și că nu toate tipurile de răspundere penală obiectivă ar fi injuste, și că ar exista situații în care această formă de răspundere penală și-ar găsi justificarea în vederea protejării unui interes superior al comunității, al societății în general [4, p.152]. În aspect comparativ, legislația penală italiană consacră răspunderea obiectivă la art. 42 al. 2 Cod penal Italian [10, p.92], care permite tragerea la răspundere a agentului numai pentru rezultatul provocat de acțiunea sau omisiunea săvârșită. De asemenea, în practica judiciară a instanțelor nord-americane există instituția strict liability - răspunderea independentă de *mens rea* [14].

Astfel, dacă autoritatea ce asigură urmărirea penală ar fi îndreptățită să constate doar trei elemente ale componenței de infracțiune – subiectul, obiectul și latura obiectivă, iar la constatarea acestora – vinovăția ar fi doar prezumată, în asemenea cazuri, demonstrarea lipsei vinovăției în cauzele penale ce vizează daunele de mediu ar reveni făptuitorului și nu autorității ce exercită urmărirea penală. Nu excludem nici alte modificări esențiale ale practicii și doctrinei juridice, care vor fi condiționate nemijlocit sau mijlocit de natura juridică a raporturilor de dreptul mediului [11, p.15].

Perspectiva consacrării aplicabilității principiului vinovăției în ca-

drul răspunderii contravenționale ca rezultat al cauzării daunelor de mediu este una viabilă, însă este necesar de a face o delimitare între răspunderea obiectivă și răspunderea întemeiată pe principiul prezumției vinovăției. Claritatea, ideilor expuse poate fi argumentată prin prisma următoarelor constatări: lipsa probelor faptelor dăunătoare de mediu nu exclude însăși existența a acestora, atât caracterul obiectiv al răspunderii, cât și prezumția vinovăției presupune posibilitatea, ca de fiecare data când se stabilește fapta dăunătoare de mediu, să fie aplicată răspunderea contravențională, fără ca autoritățile abilitate să aibă angajamentul de a demonstra vinovăția.

Această aserțiune este consolidată prin dezideratul că în cazul răspunderii obiective vinovăția, în principiu nu este exclusă, ci pur și simplu nu este luată în considerare în cadrul procesului de examinare a pricinii. Aceasta se datorează și faptului, că răspunderea obiectivă nu exclude vinovăția făptuitorului, iar persoana obligată să suporte răspunderea va fi exonerată de la răspundere, dacă demonstrează culpa terței persoane. În cazul răspunderii contravenționale pentru daunele cauzate mediului, și anume regnului animal în exclusivitate, făptuitorul va fi considerat vinovat pentru daună până când nu demonstrează culpa terței persoane.

Concluzionăm, că în cazul răspunderii obiective, făptuitorul nu mai este exonerat de la răspundere chiar dacă demonstrează lipsa vinovăției sale – aceasta este exclus din considerațiunea faptului că legea recunoaște vina acestuia pentru dauna principală (cea de mediu), instituind o anumită limită pentru prima fază a prejudiciului - daună de mediu, care efectiv nu poate fi diminuată (vinovăția) la faza a doua a prejudiciului – dauna civilă.

De altfel, menționăm că importanța consacrării caracterului obiectiv pentru răspunderea contravențională și penală pentru daunele cauzate regnului animal are dreptul viabil și cert de a se poziționa printre alte categorii de răspundere juridică.

Referințe bibliografice:

1. Constituția Republicii Moldova nr.1 din 29.07.1994. Publicat: 29.03.2016 în Monitorul Oficial Nr. 78. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128016&lang=ro# (accesat la 01.12.2022).
2. Crețu Andrian, Procedura contravențională în cazurile de comitere a contravențiilor ecologice, Teza de doctor în drept, Chișinău, 2017, p.52. 176 p. http://www.cnaa.md/files/theses/2017/52225/cretu-andrian_thesis.pdf (accesat la 02.12.2022).
3. Duțu M., Tratat de dreptul mediului, Ed.a 3-a, Editura C.H. Beck, București, 2007. P.510-511. (1109 p.).
4. John Stanton-Ife, Strict Liability: Stigma and Regret. În: Oxford Journal of Legal Studies, vol. 27 nr.1, 2007, p.151-173. <https://www.jstor.org/>

- stable/4494577 (accesat la 02.12.2022).
5. Lupan Ernest, Trofimov Igor, Lupan, E., Consacrarea caracterului obiectiv al răspunderii juridice pentru poluarea mediului, „Analele Universității din Oradea”, anul III, 1995, p.87-90.
 6. Lupan Ernest, Dreptul la indemnizație al deținătorului factorului de mediu poluat, În: volumul „Pentru o teorie generală a statului și dreptului”, Ed. Arvin Press, Cluj-Napoca, 2003, p.219-227.
 7. Lupan Ernest, Tratat de dreptul protecției mediului, Ed.C.H. Beck, București, 2009, 669 p.
 8. Minea Mircea Ștefan. Dreptul Mediului. Partea specială. București: Ed. Lumina Lex, 1997, 527 p.
 9. Rotaru Vasile, Presupunerea de vinovăție. Cum se verifică dacă inculpatul și-a recunoscut vina benevol și nu a fost forțat <https://www.bizlaw.md/2016/11/30/prezumtia-de-vinovatie-cum-se-verifica-daca-inculpatul-benevol-si-a-recunoscut-vina-si-nu-a-fost-fortat> (accesat la 03.12.2022).
 10. Stanilă Laura-Maria, Răspunderea penală obiectivă și formele sale în dreptul penal roman <https://drept.uvt.ro/administrare/files/1481042436-laura-maria-stanila--.pdf> (accesat la 04.12.2022).
 11. Trofimov Igor, Răspunderea civilă în raporturile de dreptul mediului, Teza de doctor, Chișinău, 2006, p.15. (143 p.).
 12. Trofimov Ig., Crețu A., Drept procesual contravențional, Editura Cartea Militară, Chișinău, 2017, p.39. (245p.).
 13. Мартынчик Е. Гарантии прав обвиняемого в суде первой инстанции. Кишинэу, 1975, p.70-85, (219 p.).
 14. „*Mens rea*” are accepțiunea de „minte vinovată”, fiind elementul mental al intenției unei persoane de a comite o infracțiune sau cunoașterea faptului că acțiunea sau lipsa acțiunii ar cauza comiterea unei infracțiuni. https://wikicro.icu/wiki/Mens_rea (accesat la 04.12.2022).